

Lessen uit Doe & Leer Lab Excursie-2: Energie neutrale dorpen: inwoners nemen het initiatief

Nota Bene:

- *De lessen zijn gerubriceerd: lessen voor inwonersgroepen, voor gemeenten en lessen voor beide én hun samenwerking. Behoor je tot één doelgroep: lees toch ook de lessen voor de andere groep!*
- *De bronnen voor onderstaande lessen (vaak met URL-links) staan vermeld in Bijlage 1.*
- *Algemene informatie over het Doe & Leer Lab én over de ontwikkeling van de leidraad voor inwonerparticipatie in de warmtetransitie vind je in Bijlage 2.*

Lessen voor inwonersgroepen en inwonersinitiatieven → Bepaal per situatie wat past

- Een initiatief valt of staat met intrinsieke motivatie van mensen: noodzaak van de energietransitie, interesse in rendement e.d. Speel dus in op diverse motieven, culturen en kennisniveaus.
- Bereik inwoners (en ondernemers bijvoorbeeld voor daken voor zonnecollectieven) via diverse kanalen: lokale krantjes, bijeenkomsten, nieuwsbrieven, websites én persoonlijke benadering.
- Een energie-initiatief vergt naast techniek ook structuur en 'goed organiseren': sluitende business case en voorstel aan inwoners, juridische vorm, financiering, bankrekening, verzekeringen, administratie, partners, na-controle e.d.
- Neem hier tijd voor en houdt de projectontwikkeling en de exploitatie financieel gescheiden. Schakel zo nodig over van een vrijwilligersorganisatie naar een (professionele) organisatie met betaalde inzet.
- Zoek hulp als je je op onbekend terrein begeeft, bijvoorbeeld bij Zeeuwind, Zeeuwse Milieufederatie, Zeeuws Klimaat Fonds, KNHM, collega-initiatieven, DNWG/Delta/Enduris, bank, notaris, gemeente.
- Richt naast een bestuur ook een 'meedenkgroep' van inwoners in, om mee te sparren.
- Zorg dat de eigenaren van de 'warmte-oplossing' ook eigenaren van de revenuen zijn.
- Voor kleine initiatieven is vooral zonne-energie geschikt: dit is met een beperkt aantal mensen, lokaal, en binnen ½ - 1 jaar te realiseren.
- Warmte- en windprojecten zijn eerder grootschalig en vergen meer kennis en lange adem.
- Een energie-initiatief is een lokale 'oplossing' in één transitie. Bekijk en bespreek hoe het ook kan bijdragen aan andere lokale vraagstukken, zoals gezondheid, sociale cohesie, klimaat, ecologie, economie, wonen, voeding, werk, ruimtegebruik, leefbaarheid e.d. Een integrale blik dus.
- Creëer hiermee een nieuw, samenhangend verhaal en kijk dus naar 'meekoppelkansen'. Onderwijsinstellingen zoals HZ, UCR en Scalda, en andere organisaties, kunnen hierbij helpen.
- Sluit aan op de lokale sociale structuur en cultuur: het draait om verbindingen.
- Opbouwen en onderhouden van het sociaal netwerk kost veel tijd. Doe veel aan (offline) communicatie, maak online communicatie daar ondersteunend aan.

- Zorg dat bijeenkomsten met inwoners leuk zijn en steeds iets nieuws, eigens en ludieks hebben, eventueel met eigen taal en op een eigen plek, zodat het oproept: 'Wat doen ze nu weer in ...?'
- Ga niet zelf het wiel uitvinden, maar wissel uit met andere inwonersgroepen en -initiatieven.
- Vervul als inwoners(werk)groep een loketfunctie voor de wijk / het dorp: wees een aanspreekpunt voor inwoners, adviseer, ondersteun of verwijst door, verbindt koplopers aan 'belangstellende zoekers', haal verhalen op en peil breed wensen en ideeën (enquête o.i.d.), geef deze terug via bijeenkomsten en krantje voor verdere ontwikkeling, en werf zo meer mensen om aan te sluiten.
- Zorg voor een warme ontvangst van nieuwe leden in een inwoners(werk)groep en geef ruimte aan hun 'nieuwe' ideeën.

Lessen voor gemeenten → Bepaal per situatie wat past

- Inwonerinitiatieven krijgen business cases van (kleine) energieprojecten soms wél rond, waar het anders niet lukt.
- De rol van de gemeente kan dan beperkt zijn: ondersteuning met bijvoorbeeld een startsubsidie, gebruik van (vergader)ruimte en communicatiekanalen, wethouder die opening verricht e.d.
- Faciliteer inwoners(werk)groepen bijvoorbeeld (ook) met data, informatie, expertise, periodieke inspiratiesessies met andere inwoners(werk)groepen, nieuwsbrieven e.d.
- De gemeente vervult bij energie-initiatieven mogelijk verschillende rollen: dienen van de publieke zaak (het algemeen belang) + verstrekken van vergunningen + aanvragen van (regionale / landelijke / internationale) subsidies. Dit vraagt om interne alertheid en afstemming: oplijnen van rollen.
- De Regionale Energie Strategie van Zeeland en de Transitievisie Warmte van elke gemeente bieden nu een kader: dat is 'makkelijker praten' met inwonersgroepen.
- Bedenk: er is volop energie en enthousiasme onder inwoners, in ideeën van inwoners voor hun wijk / dorp zit veel energie, een buurtinitiatief kan het best vanuit inwoners beginnen, beweeg daarop mee.
- Bedenk ook: elke inwoners(werk)groep is anders én een kans om een dorp / wijk in beweging te krijgen. Dit vergt blijven luisteren en continue inzet van de gemeente.
- Benut een inwoners(werk)groep als vaste partner (niet alleen dorpsraden e.d.): begin met hen waar het kan, wees eerlijk over rollen, bevoegdheden, complexiteit en onzekerheden, en ga (eerst) in gesprek over andere zaken als daarover ongenoeg leeft.

Lessen voor goed samenspel tussen gemeenten, inwonersgroepen en andere stakeholders → Bepaal per situatie wat past

- Geef elkaar af en toe 'duwtjes' om de samenwerking te bevorderen.
- Maak samen eerst een fundament onder de samenwerking: bouw aan een goede relatie.
- Het helpt als je als inwonerinitiatief bij de gemeente aankomt met iets, dat de gemeente zelf ook als doel en/of beleid heeft: zo kun je samen verder komen en als goede partners samen optrekken.
- Bedenk: gemeenten hebben vaak hun focus op planvorming, rollen en verantwoordelijkheden, terwijl inwoners(werk)groepen vaak graag praktisch aan de slag gaan. Het samenspel vraagt veel PRATEN, maar zeker ook DOEN.
- En: iedereen krijgt energie van iets anders en het moet leuk zijn om energie erin te houden.
- Vorm een inwoners(werk)groep, die fungeert als schakel tussen de gemeente en de inwoners.
- Bepaal samen de gezamenlijke ambitie en definitie van 'energieneutraal', 'aardgasvrij' of
- Maak afspraken over ieders rollen, verantwoordelijkheden en bevoegdheden en leg die vast in een samenwerkingsovereenkomst.
- Maak samen een routekaart en per jaar een eenvoudig jaarplan (benoem projecten), voer uit waar energie in zit, en monitor op afgesproken parameters (energieverbruik, -opwek en -labels e.d.).

Bijlage 1. Bronnen voor de lessen voor inwonerparticipatie in de warmtetransitie

Programma Doe & Leer Lab Excursie-2 d.d. 8 september 2021

- Titel: **Energieneutrale dorpen: inwoners nemen het initiatief**
- Programma:
 - **Inwonerinitiatieven in Zeeland:**
 - **PUUR ZON:** praktijkvoorbeeld van een energiecoöperatie in Goes, Kattendijke en Kloetinge: Klaas van der Woude, Melissa Ernst en Arne Dorleijn.
 - **Vitaal Wolphaartsdijk:** praktijkvoorbeeld van een inwonerinitiatief: Hannah Twigt.
 - **Traais Energie Collectief:** praktijkvoorbeeld van een inwonerinitiatief in Terheijden: Pim de Ridder.
 - **Routekaart Energieneutrale dorpen:** praktijkvoorbeeld uit gemeente Borsele (RHEDCOOP-project): Nicole Heerkens.
 - Vragen en andere inbreng van ca. 30 deelnemers.

Besproken praktijkvoorbeelden en ondersteuners voor initiatieven, mét hun URL-Links

- Besproken praktijkvoorbeelden:
 - PUUR ZON: <https://puurzon.com>
 - Vitaal Wolphaartsdijk: geen eigen website, informatie via <https://www.twigt-om.nl>
 - Traais Energie Collectief: <https://traaisenergiecollectief.nl>
 - Routekaart Energieneutrale dorpen (RHEDCOOP-project ¹):
 - [RHEDCOOP | Zeeuws Energieakkoord](#)
 - En www.grensregio.eu
- Ondersteuners voor inwonersinitiatieven en energiecoöperaties:
 - Zeeuwse Participatiecoalitie:
 - Zeeuwse Milieufederatie: [Klimaat & Energie - ZMF Zeeland](#)
 - Zeeuwind: www.zeeuwind.nl
 - Zeeuws Klimaat Fonds: www.zeeuwsklimaatfonds.nl
 - KNHM Team Zeeland: <https://www.knhm.nl/zeeland/>
 - Landelijke Participatiecoalitie: <https://departicipatiecoalitie.nl>
 - Hier Opgewekt: <https://www.hieropgewekt.nl>
 - Energie Samen: <https://energiesamen.nu>
 - RHEDCOOP Coop-Kit met tools voor oprichten van energiecoöperaties: [RHEDCOOP \(getlearnworlds.com\)](#)
 - Werken met verhalen: <https://workingwithstories.org/aboutpni.html>

¹ RHEDCOOP is gefinancierd binnen het Interreg V programma Vlaanderen – Nederland, het grensoverschrijdend samenwerkingsprogramma met financiële steun van het Europese Fonds voor Regionale Ontwikkeling. Meer informatie: www.grensregio.eu.

Bijlage 2: Doe & Leer Lab en ontwikkeling van deze leidraad

In het Doe & Leer Lab van het Traject Energieke Gemeenten leren we met en van elkaar: hoe inwonersgroepen goed kunnen meedoen in de warmtetransitie. Deelnemers aan het Lab zijn medewerkers van Zeeuwse gemeenten, Provincie Zeeland en organisaties die inwonersgroepen ondersteunen, zoals Zeeuwse Milieufederatie, Zeeuwind (samen Zeeuwse Participatiecoalitie), Zeeuws Klimaatfonds, Zeeuwse Vereniging voor Kleine Kernen, Dorpen voor Morgen, Participatienetwerk Zeeland, KNHM Team Zeeland, Marsaki en anderen. Ook belangstellenden van wijk- en dorpsraden, energiecoöperaties en andere inwonersgroepen nemen deel.

In totaal zijn er in 2021 tot en met januari 2022 vier Kwartaalsessie en vier Excursies gepland: online zolang het moet of handig is, offline wanneer het kan. In de Kwartaalsessies zijn er presentaties van diverse sprekers en is er uitwisseling over participatie tools, aanpakken en ervaringen. In de Excursies staan praktijkvoorbeelden centraal, uit Zeeland en elders.

Dat 'met en van elkaar leren' gebeurt individueel door iedere deelnemer tijdens de sessies en excursies. Maar het doel is ook om collectief te leren en dus 'samen wijzer te worden'. Daarom ontwikkelen we met alle inzichten en lessen die uit de sessies en excursies naar voren komen een leidraad. Hiermee willen we handvatten bieden voor 'een manier van doen' waar beide zijden van het samenspel tussen gemeenten en inwonersgroepen profijt van kunnen hebben.

De leidraad ontwikkelt zich gaandeweg: na elke sessie en excursie stellen we een editie met lessen over inwonerparticipatie samen. Die edities bestaan dus naast elkaar. Totdat we in februari 2022 ná alle sessies en excursies een bundeling maken tot één finale leidraad.

We hopen dat hiermee, in etappes, een praktisch hulpmiddel ontstaat, waar velen nut en plezier van zullen hebben.

Sonja Nossent – ZeelandBruist:

sonjanossent@zeelandbruist.nu

Marlou Boerbooms – Energieambassadeur:

marlou@energieambassadeur.nl

Baukje Bruinsma – Gemeente Schouwen-Duiveland:

baukje.bruinsma@schouwen-duiveland.nl

Meer informatie over Traject Energieke Gemeenten

Kijk op www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie

Hier vind je ook (informatie over) de drie ontwikkelde hulpmiddelen voor inwonerparticipatie in de warmtetransitie:

- Sociale Warmte Atlas Zeeland: www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie/sociale-warmte-atlas-zeeland
- Participatie Toolkit: www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie/toolkit
- Doe & Leer Lab: www.zeeuwsenergieakkoord.nl/participatie/doe-leer-lab

